

Het onderwijsstelsel in Nederland

In 1990 verscheen de publikatie 'Waar Nederlands de voertaal' is van Paul Van Hauwermeiren & Femke Simonis. Het is een studieboek met informatie en beschouwingen over Nederland en Vlaanderen, waarin uiteenlopende onderwerpen worden behandeld. Omdat VONK geregeld artikels publiceert van Nederlandse auteurs, nemen we met de toestemming van de uitgeverij (Van In, Lier) de relevante passages uit het hoofdstuk 'onderwijs' over. (nvdr/RR)

H

et Nederlandse onderwijsstelsel is als volgt opgebouwd:

- basisonderwijs voor leerlingen van 4 tot 12 jaar;
- voortgezet onderwijs voor leerlingen vanaf 12 jaar;
- hoger onderwijs: hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs.

Door integratie van de kleuterschool en de lagere school is in 1985 de **basisschool** ontstaan. Ze streeft naar individualisering en differentiatie. Ook moet ze achterstanden opheffen die het gevolg zijn van de verschillende sociale en culturele achtergrond van de leerlingen. Verder moet ze meer aandacht besteden aan de creatieve ontwikkeling van het kind. Doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs vindt alleen nog in het uiterste geval plaats. Het buitengewoon onderwijs heet daarom voortaan **speciaal onderwijs**.

Na de basisschool keuze uit twee mogelijkheden: het algemeen voortgezet onderwijs volgen, of direct aan het beroepsonderwijs deelnemen.

Het **algemeen voortgezet onderwijs** bestaat uit een vier-, vijf- of zesjarige cursus. De vierjarige cursus middelbaar alge-

meen voortgezet onderwijs (MAVO) geeft aansluiting op het middelbaar beroepsonderwijs (MBO), de vijfjarige cursus hoger algemeen voortgezet onderwijs (HAVO) op het hoger beroepsonderwijs (HBO) en de zesjarige cursus voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO) geeft toegang tot het wetenschappelijk (= universitair) onderwijs.

Na de MAVO is doorstroming mogelijk naar de HAVO en na het behalen van het HAVO-diploma kan het atheneum worden gevolgd. De leerling kan dan in de regel tot de op één na hoogste klas worden toegelaten.

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO) wordt verstrekt in gymnasia en atheneum. Veelal zijn deze twee schooltypen in één school verenigd tot een **lyceum**. Het onderwijsprogramma voor de eerste drie leerjaren van het **atheneum** is evenals dat voor de eerste drie of vier jaren van het **gymnasium** voor alle leerlingen gelijk. Daarna maken de leerlingen een keuze tussen de afdeling A en de afdeling B.

Atheneum

- A. economie en menswetenschappen
- B. wis- en natuurkunde

Gymnasium

- A. klassieke talen: Latijn en Grieks ('alfa')

B. wis- en natuurkunde en Latijn of Grieks ('bêta')

In alle afdelingen behoren behalve Nederlands, ook Frans, Duits en Engels tot de voorgeschreven vakken, in de B-afdeling van het gymnasium bovendien Grieks of Latijn.

Aan het einde van de cursus wordt een eindexamen afgenomen in zeven vakken, waarbij in elke afdeling vijf vakken zijn voorgeschreven en twee vakken ter keuze van de leerling zijn. In alle afdelingen moeten de leerlingen eindexamen afleggen in de Nederlandse taal en ten minste één van de drie moderne vreemde talen. Het schriftelijke gedeelte wordt voor heel Nederland centraal opgesteld, het mondelinge gedeelte wordt afgelegd in aanwezigheid van een gecommiteerde.

De term **beroepsonderwijs** is een verzamelnaam voor het onderwijs, dat wordt gegeven door een veelsoortige groep van scholen die voorbereiden op de uitoefening van allerlei beroepen. Er zijn acht soorten beroepsonderwijs:

1. het technisch onderwijs en het nautisch onderwijs;
2. het huishoud- en nijverheidsonderwijs;
3. het landbouwonderwijs;
4. het middenstandsonderwijs;
5. het economisch en administratief onderwijs;
6. de opleiding voor kleuterleidsters, onderwijzers en leraren;
7. het sociaal-pedagogisch onderwijs;
8. het kunstonderwijs.

In de meeste soorten van beroepsonderwijs zijn er drie niveaus: lager, middelbaar en hoger. Het sociaal-pedagogisch onderwijs kent alleen middelbaar en hoger, het kunstonderwijs alleen hoger. Ook de opleidingen voor onderwijzend personeel behoren tot het hoger beroepsonderwijs. Het LBO en het MBO zijn vormen van voortgezet onderwijs; het HBO is hoger onderwijs.

Alle LBO duurt vier jaar. De eerste twee jaren, het vroegere LAVO (lager algemeen vormend onderwijs), worden vrijwel geheel besteed aan algemene vakken, de laatste twee jaren aan beroepsvoorbereidend onderwijs. Leerlingen die direct na de lagere school voor het lager beroepsonderwijs (LBO) kiezen, volgen meestal een opleiding binnen het leerlingstelsel. Als zij een passend LBO-examen hebben afgelegd, kunnen zij ook worden toegelaten tot een school voor middelbaar beroepsonderwijs (MBO).

In het MBO verschilt de cursusduur in de diverse opleidingen. Hij kan maximaal vier jaar bedragen. Kort middelbaar beroepsonderwijs (KMBO) is een nieuwe onderwijsvorm voor 16- tot 18-jarigen. Belangrijk in het KMBO is het principe van het participeren leren: leerlingen doen onder begeleiding persoonlijke en maatschappelijke ervaringen op in de school en in de maatschappij om beter te leren hoe zij zelf en hoe anderen functioneren.

Het **hoger onderwijs** omvat het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs. Naast 'hoger onderwijs' komen in Nederland ook de termen 'tertiair onderwijs' of 'post-secundair onderwijs' voor. De instellingen voor **wetenschappelijk onderwijs** zijn de **universiteiten**. Er zijn vijf rijksuniversiteiten: Leiden (1575), Groningen (1614), Utrecht (1636), Rotterdam ('Erasmusuniversiteit', 1973) en Maastricht (1976). Amsterdam (1632) heeft een gemeente-universiteit. Er zijn drie bijzondere confessionele universiteiten: de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam (1880), waar onderwijs wordt verstrekt op gereformeerde grondslag; de Katholieke Universiteit in Nijmegen (1923) en de Katholieke Universiteit Brabant in Tilburg. De technische universiteiten (vroeger technische hogescholen) in Delft, Eindhoven en Enschede (Technische Universiteit Twente) en de Landbouwuniversiteit in Wageningen zijn rijksinstellingen.

Met ingang van het collegejaar 1982-1983 is in het wetenschappelijk onderwijs de **tweefasenstructuur** ingevoerd. In de eerste fase, die opleidt voor het doctoraal examen, is de cursusduur vier jaar. In de tweede fase is een opleiding mogelijk voor onderzoeker, leraar of een gespecialiseerd beroep. Deze tweede fase is slechts voor een beperkt percentage studenten uit de eerste fase toegankelijk.

Door de grote toeloop naar het wetenschappelijk onderwijs moest er een wettelijke regeling worden getroffen om de inschrijvingen van aankomende studenten te beperken. Het maximum aantal personen dat tot een bepaalde studierichting toegelaten wordt, geeft men aan met de term **numerus fixus**.

Met ingang van het studiejaar 1986-1987 moest een instelling voor **hoger beroeps-onderwijs** ten minste 600 studenten hebben. Zo'n instelling heet **hogeschool**. De cursusduur is vier jaar. De afgestudeerden mogen de titel **baccalaureus** (bachelor) voeren.

De **Open Universiteit** in Heerlen verzorgt schriftelijke cursussen op het niveau van HBO en wetenschappelijk onderwijs.

Tot 1988 konden ook Vlamingen aan de Open Universiteit (OU) in Heerlen studeren. Nu coördineert het Studiecentrum Open Hoger Onderwijs (STOHO) alle Vlaamse OU-activiteiten in speciale studiecentra in zes Vlaamse universiteitssteden: Antwerpen, Brussel, Diepenbeek, Gent, Kortrijk en Leuven.

Lijst van termen die specifiek zijn voor België of Nederland

1. Termen die in beide landen een specifieke betekenis hebben

atheneum

- B gemeenschapsschool voor secundair onderwijs met diverse afdelingen
N zesjarig schooltype voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO)

basisschool

- B nieuwere naam voor lagere school
N school voor leerlingen van 4 tot 12 jaar, in 1985 tot stand gekomen door integratie van de kleuterschool en de lagere school

beroepsonderwijs

- B vorm van secundair onderwijs naast algemeen, technisch en kunstonderwijs. Het beroepsonderwijs is minder theoretisch dan het technisch onderwijs.
N onderwijs waartoe behoren: het technisch onderwijs, het huishoud- en nijverheidsonderwijs, het landbouwonderwijs, het middenstandsonderwijs, het economisch en administratief onderwijs, de opleiding van onderwijzend personeel, het sociaal-pedagogisch onderwijs en het kunstonderwijs. Voor de meeste van deze richtingen onderscheidt men lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs. Het lager en middelbaar beroepsonderwijs behoren tot het voortgezet onderwijs, het hoger beroepsonderwijs tot het hoger onderwijs.

lyceum

- B middelbare meisjesschool (De lycea van het rijk zijn nu ook toegankelijk voor jongens.)

N school voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs die een atheneum en een gymnasium omvat

technisch onderwijs

B vorm van secundair onderwijs (naast algemeen, beroeps- en kunstonderwijs) en van het hoger onderwijs buiten de universiteit

N een van de richtingen van het beroepsonderwijs. Men onderscheidt lagere, middelbare en hogere technische scholen (lts, mts en hts).

2. Termen die eigen zijn aan beide landen

B buitengewoon onderwijs	N speciaal onderwijs
B hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBV)	N hoger beroepsonderwijs (HBO)
B licentiaat (o.)/licentiaat (m.)	N doctoraal/doctorandus
B normaalschool	N pedagogische academie
B officieel onderwijs	N openbaar onderwijs
B secundair onderwijs	N voortgezet onderwijs
B vrij onderwijs	N bijzonder onderwijs

T U S S E N D O O R

Tekentaal van het toneel en dramatische werkvormen

Het Centrum voor Navorming van het Bisdom Gent richt een aantal bijscholingssessies in voor leerkrachten Nederlands uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs rond de tekentaal van het toneel. Bedoeling is leerkrachten te initieren in de semiotische taal van het toneel (zowel visueel als verbaal) met het oog op opvoeringsgericht werken met theaterteksten in de klas. Verder wordt door concrete dramatische werkvormen de theorie aan de praktijk getoetst. De sessies vinden plaats op woensdagen **3, 10 en 17 februari en 3 maart 1993** in Theater Arca, Sint-Widostraat 3, 9000 Gent.

Inschrijvingen: Centrum voor Navorming Bisdom Gent, Coupure Rechts 314, 9000 Gent, tel. 091/25.00.07.